

VNEUS Ollila Jyri

26.06.2008

Eduskunta
Suuri valiokunta

Viite

Asia

EU; Elintarvikkeiden hintojen vaikutukset

U/E-tunnus:

EUTORI-numero: VNEUS2008-00475

Valtioneuvoston EU-sihteeristö lähettää perustuslain 97§:n mukaisesti selvityksen eduskunnan suurelle valiokunnalle tiedoksi Eurooppa-neuvoston 19.-20. kesäkuuta 2008 keskustelua varten laaditun taustamuistion ja Suomen kannat Eurooppa-neuvoston keskusteluun. Taustamuistio jaetaan edelleen asiasta käytävän keskustelun tueksi. Elintarvikkeiden hintakysymys tulee esiin EU-tasolla eri neuvostokokoonpanoissa syksyn mittaan.

EU-asioiden valtiosihteeri

Jari Luoto

LIITTEET

Asiasanat

Hoitaa

Tiedoksi

VNEUS Ollila Jyri

26.06.2008

Asia

Elintarvikkeiden hintojen vaikutukset

Kokous

Liitteet

Viite

EUTORI/Eurodoc nro:

U-tunnus / E-tunnus:

Käsittelyn tarkoitus ja käsittelyvaihe:

Eurooppa-neuvoston 19-20 kesäkuuta 2008 keskustelua varten laadittu taustamuistio ja Suomen kannat Eurooppa-neuvoston keskusteluun. Taustamuistio jaetaan edelleen asiasta käytävän keskustelun tueksi. Elintarvikkeiden hintakysymys tulee esiin EU-tasolla eri neuvostokokoonpanoissa syksyn mittaan.

Asiakirjat:

Komission tiedonanto: Nousevien elintarvikehintojen haasteeseen vastaaminen. Suunta EU:n toimille KOM(2008)321; sekä joukko muita kotimaisia ja kansainvälisten järjestöjen julkaisuja.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely:

Käsittelijä(t):

Jyri Ollila, VNEUS, 16022153

Suomen kanta/ohje:

Elintarvikkeiden ja öljyn hinnan nousun vaikutuksiin vastaamisessa tarvitaan sekä lyhyen aikavälin keinoja markkinoiden toiminnan tehostamiseksi ja hintojen nousun lieventämiseksi että pidemmän aikavälin politiikkoja, joilla voidaan puuttua kysynnän ja tarjonnan epäsuhdan taustalla oleviin rakenteellisiin ja tilapäisiin tekijöihin.

On tärkeää, että biopolttoaineiden tuotanto on kestävä. Tämän vuoksi on tärkeää panostaa toisen sukupolven biopolttoaineisiin, kuten Suomessa on tehty.

Maataloustuotantoa ohjaavien ja tehostavien toimenpiteiden tulisi olla tasapainossa luonnontaloudellisesti kestävä kehityksen sekä kaupan vapauteen tähtäävien pyrkimysten kanssa. Samalla on otettava huomioon se, että ruoantuotantopotentiaalia hyödynnetään koko EU:ssa ml. vähemmän suotuisat maatalousalueet.

Kehitysyhteistyön kannalta ja humanitaarisesta näkökulmasta oleellista on välittömillä toimilla estää kriisin syveneminen ja laajeneminen. Suomi tukee pyrkimyksiä lisätä maatalous- ja elintarvikemarkkinoiden seurantaa, tutkimusta tuottavuuden parantamiseksi sekä kehitysyhteistyön suuntaamista nykyistä enemmän maatalouden tutkimukseen ja kehittämiseen.

Suomi painottaa EU:n tiivistä yhteistyötä YK-järjestelmän kanssa elintarvikekriisin helpottamiseksi sekä kansainvälistä yhteistyötä pitemmällä tähtäimellä kehitysmaiden elintarviketurvan parantamiseksi.

Pääasiallinen sisältö:

Eurooppa-neuvosto keskustelee elintarvikkeiden (ja öljyn) hintojen nousun haasteista lähinnä kahden asiakirjan pohjalta; Komission tiedonanto *Nousevien elintarvikehintojen haasteeseen vastaaminen. Suunta EU:n toimille* 2.5.2008 KOM(2008)321 sekä ECOFIN-neuvoston asiakirja *Recent developments in food prices – main drivers and policy responses* 4.6.2008, 10326/08 ECOFIN 220 AGRI 171 POLGEN 58. Tämä muistio pohjautuu, paitsi näihin Eurooppa-neuvostolle toimitettuihin asiakirjoihin, myös MMM:n VM:n ja UM:n ja STM:n aihetta käsitteleviin muistioihin sekä FAO:n, IMF:n ja WB:n ruoan hintakysymyksiä käsitteleviin viimeaikaisiin julkaisuihin.

Äkillinen hintojen nousu

Elintarvikkeiden hinnat ovat reaalisesti jatkuvasti laskeneet 1970-luvun öljykriisien aikoihin koettujen hintapiikkien jälkeen niin maailmanmarkkinoilla kuin EU:n sisämarkkinoillakin. **Syksyllä 2006 alkoi jyrkkä hintojen nousu, joka on jatkunut – hieman tuotteesta riippuen – kuluvan vuoden alkupuolelle saakka.** Hintojen nousu yllätti useimmat ekonomistit, vaikka nousun taustalla olevat tekijät olivat suureksi osaksi tiedossa jo ennen nousun alkua – taustatekijöiden yhteisvaikutusta ei osattu etukäteen nähdä. Se että suurten nopeasti kehittyvien maiden kuten Kiina ja Intia oma käyttö alkaa vaikuttaa maailmanmarkkinoiden kehitykseen, ei ole aivan uusi ilmiö. Tämä globalisaatioon liittyvä piirre on näkynyt jo muutaman vuoden ajan esim. öljytuotteiden ja metallien hintakehityksessä. Elintarvike-hintojen jyrkkään nousuun on vaikuttanut paitsi yleinen kehityssuunta myös eräiden väliaikaisten tekijöiden kasautuminen. Yksi keskeinen selittäjä on öljyn kallistuminen, joka on vaikuttanut sekä tuotannon että kuljetusten kustannuksiin.

Maataloustuotteiden maailmanmarkkinahinnat, jotka noteerataan dollareina, ovat nousseet keskimäärin 70 prosenttia syksystä 2006 kuluvan vuoden helmikuuhun mennessä. **Hintojen nousu on kytköksissä - ainakin ajallisesti - öljyn ja eräiden metallien mm-hintojen nousun kanssa. Erityisen voimakasta maailmanmarkkinahintojen nousu on ollut kaikkein keskeisimmissä kansainvälisen maataloustuotekaupan tuotteissa.** Vehnän, riisin, soijapavun ja maissin hinnat ovat vuositason kaksinkertaistuneet, ja terävimmät hintapiikit mm. vehnän futuuripörssissä nousivat talven aikana jopa nelinkertaiselle tasolle verrattuna aikaan ennen syksyä 2006. Kevään aikana on jo nähty kehityksen tasaantuneen, korkeimmista noteerauksista on tultu takaisin, mutta silti on oletettavaa, että hintataso jää pitemmäksi aikaa selvästi takavuosia korkeammalle tasolle. Vaikka hintojen nousu vaikuttaa dramaattiselta, ollaan yhä tasolla, joka on reaalisesti alhaisempi kuin öljykriisien jälkeisinä vuosina 1970-80-lukujen taitteessa.

Viljan hinnan nousu EU:n sisällä on ollut lähes yhtä voimakasta kuin maailmanmarkkinoilla. Vehnän hinta on liki kaksinkertaistunut syyskuusta 2006 helmikuuhun 2008. Sisämarkkinoilla myös maitovalmisteiden hinnat ovat nousseet tuntuvasti, keskimäärin 30 prosenttia puolentoista vuoden aikana. **Elintarvikkeiden hinnannousun vaikutus euro-alueen inflaatioon voimistui etenkin viime syksynä.** Syyskuussa 2007 oli ruoan hinnan osuus inflaatiossa vielä 0.4 prosenttiyksikköä, mutta se nousi 1.0 prosenttiyksikköön maaliskuuhun 2008 mennessä. Jalostettujen elintarvikkeiden hinnannousun vuosivauhti kiihtyi kesän 2007 1,2 prosentista 8,2 prosenttiin viime maaliskuussa. Jalostamattomien elintarvikkeiden hinnannousu on ollut hieman maltillisempaa, mutta kokonaisuudessaankin elintarvikehintainflaatio on tuoreimmissa tilastoissa lähes 7 prosenttia. Maakohtaiset erot ovat suuria, ja hintakehitys on ollut nopeinta uusissa jäsenmaissa. Erot sekä jalostettujen ja jalostamattomien elintarvikkeiden että maakohtaisten inflaatiolukujen välillä osoittavat, että kehitykseen ovat voineet vaikuttaa myös kilpailuolosuhteet ja markkinoiden toiminta.

Maataloustuotteiden kansainvälisten hintojen nousun näkymistä EU-alueen kuluttajahinnoissa on hillinnyt euron arvon nousu suhteessa dollariin. Se on vaimentanut maailmanmarkkinahintojen rajun nousun vaikutuksia. Välitöntä vaikutusta vaimentaa myös se, että elintarvikkeiden hinnanmuodostuksessa alkutuotteen osuus on yhä pienempi. Lisäksi on otettava huomioon että elintarvikkeiden osuus kotitalouksien kulutusmenoissa on pieni, joskin alhaisimpien tuloluokkien kotitalouksissa ruokameno-osuus on selvästi suurempi. Elintarvikeketjun sopimusjärjestelyjen vuoksi raaka-aineiden hintojen siirtyminen kulutushintoihin tapahtuu viipeellä.

Kehitysmaissa hintojen nousu on tuntunut rajuimmmin. Ruoan hinnan nousu on kevään mittaan aiheuttanut vakavia yhteiskunnallisia ongelmia useissa köyhimmissä maissa. **Pahiten kärsivät ne maat, jotka ovat riippuvaisia elintarviketuonnista.** Näitä ovat etenkin Afrikan maat, mutta myös monet suuret Aasian maat, sekä pienet saarivaltiot Karibian, Intian valtameren ja Tyynen valtameren alueilla.

Elintarvikkeiden nettoviejät, varsinkin Yhdysvallat, Kanada, Australia, Brasilia ja eräät muut Etelä-Amerikan ja Kaakkois-Aasian maat hyötyvät tilanteesta. Muutamat sellaiset viejämaat, jotka ovat katsooneet tarpeelliseksi turvata ensisijaisesti kotimarkkinakysynnän tyydyttämisen, ovat asettaneet vientirajoituksia. Näitä ovat mm. Argentiina, Egypti, Intia ja Ukraina.

Maailmanmarkkinahinnat ovat elintarvikkeissa hyvin herkkä kysyntä-tarjontasuhteen mittari, sillä vain hyvin pieni osa tuotannosta liikkuu kansainvälisessä kaupassa. Vehnän tuotannosta vain 16 prosenttia, riisistä 7 prosenttia ja maitotuotteista 8 prosenttia liikkuu jonkin maan rajan yli. Maataloustuotannon kyky reagoida tarjonta-kysyntä-suhteiden muutoksiin on myös varsin rajallista ja hidasta.

Hintojen nousun syitä

Hintakehityksen syyt ovat moninaiset. Osa syistä on pitemmän ajan trendejä, osa taas viimeaikaista taloudellisia tai poliittisia tekijöitä. Lisäksi vaikuttavat etenkin säähän liittyvät satunnaistekijät, jotka ovat aina läsnä maatalouden tuotantofunktiassa. Mitkään näistä vaikuttavista tekijöistä ei ole varsinaisia yllätyksiä. Yllättävää ehkä on se, ettei niiden yhtäaikaista yhteisvaikutusta osattu ennakoida.

Pitemmän ajan kehityssuuntauksista keskeisimpiä on etenkin **Aasian väkirikkaiden maiden lisääntynyt kulutuskysyntä**, jonka taustalla on elintason nousu näissä maissa. Myös väestönkasvu sinällään lisää tasaisesti kysyntää, korostetusti kehitysmaissa. Elintason nousu myös muualla kuin Aasiassa, Euroopan Unioninkin alueella, on muuttanut kulutustottumuksia, ja tällä on suorat vaikutukset elintarvikkeiden kokonaiskulutukseen ja sen rakenteeseen.

Maailmanlaajuisesti **käyttökelpoisen viljelysmaan loppuminen ei vielä ole ajankohtainen ongelma.** Alueellisesti se kuitenkin alkaa näkyä. Toisaalta, eräillä alueilla on vielä runsaasti hyödyntämätöntä maata. Euroopan osalta kysymykseen liittyy se, että varsinkin uusissa jäsenmaissa on runsaasti

vajaakäytössä olevaa peltoa. Parasta peltomaata myös poistuu jatkuvasti viljelyksestä asutuksen, tiestön ja muun infrastruktuurirakentamisen alle. Myös **tuottavuuden kasvun taittuminen** näkyy ilmiön taustalla. 1960- ja 70-lukujen vihreän vallankumouksen tuottaman hyppäyksellisen keskisatojen nousun jälkeen on maailman maatalouden satotaso kehittynyt jatkuvasti hidastuvasti. Keskustelussa on viitattu myös siihen, että maatalouteen kohdistuvien investointien ja tutkimus- ja tuotekehitys-toiminnan laiminlyönnit ovat kostautuneet ja tulevat nyt näkyviin hitaassa tuottavuuskehityksessä.

Ilmastonmuutoksen vaikutuksia on vaikea todentaa yksittäisten vuosien ilmiöissä. Pitemmän ajan ennusteiden mukaisia **ilmaston ääri-ilmiöitä on koettu kuitenkin enenevästi**, mikä lisää satovaihtelua yhä enemmän. Sen lisäksi poikkeuksellisen ankarat kuivuusjaksot, rankkasateet, tulvat ja myrskyt kuuluvat myös maataloustuotannon normaalin vaihtelun taustatekijöihin. Tällaisia ovat viime vuosina olleet kuivuusjaksot mm. Australiassa ja Pohjois-Amerikassa, tulvat Intian niemimaan molemmin puolin sekä Kiinassa sekä myrskytuhot Keski-Amerikassa. Kehityksmaissa jopa yhden satokauden menettäminen varmuusvarastojen puuttuessa on dramaattista.

Pitkäjänteinen työ maataloustuotteiden maailmankaupan vapauttamiseksi alkaa tuottaa tuloksia. Yhtenä keskeisenä tavoitteena kaupan rajoitusten purkamisessa on ollut maailmanmarkkinoiden polkuhintaluonteesta pääseminen. Hintojen nousun myötä maatalousvaltaiset kehitysmaat voisivat saada tuotteistaan paremman hinnan. Kun ylijäämävarastot tätä kautta myös purkautuisivat, tulisi lisää tilaa markkinasignaaleille, jotka hintavaihteluiden muodossa ohjaisivat tarjontaa ja kysyntää. Varastot ovat maailmanlaajuisesti historiallisen pienet. Myös EU:n varastot, varsinkin interventiovarastot ovat hupenneet. **Koettu hintakehitys selittyy siten osaltaan myös kauppapoliittisella kehityksellä.** Euroopan Unioni on osallistunut tähän kehitykseen toteuttamalla yhteisen maatalouspolitiikan reformeja. Maailmalla on myös koettu kielteisiä kauppapoliittisia ilmiöitä, kun eräät maat ovat asettaneet vientirajoituksia turvataksaan kotimarkkinoiden tarjonnan.

Maataloustuotteiden vaihtoehtoiset markkinat, varsinkin biopolttoaineiden tuotannon nopea kasvu, on uusi kilpailutekijä, jolla EU:n alueella tosin on toistaiseksi vielä varsin pieni merkitys. Yhdysvalloissa ja esimerkiksi Etelä-Amerikassa ilmiön epäsuorat vaikutukset tuntuvat selvemmin.

Syiksi luetellaan myös **dollarin kurssin heikkeneminen, joka on saattanut mm. kansainväliset ruoka-apujärjestöt pulaan.** Tuontielintarvikkeiden varassa olevissa valtioissa kurssin heikkeneminen vaikuttaa suoraan kauppataaseeseen ja kuluttajahintoihin. Myös spekulatiolla ja keinottelulla sanotaan olevan osuutensa huippuhintoihin. Varsinaista spekulatiivista varastointia ei ole havaittu, mutta futuurikaupassa spekulatio näkyy korostetusti. On myös sanottu, että sijoittajaraha suuntautuu maataloustuotteisiin, öljyyn ja metalleihin osaksi siksi, että monen muun alan sijoitusnäköymät ovat erittäin heikot.

Maailmanlaajuisesti huomiota tulee kiinnittää biopolttoaineiden tuotannon siirtymiseen ja/tai painottumiseen kehitysmaihin, jolla on usein suora yhteys maiden ruoantuotantoon. Samalla kun biopolttoaineiden tuotanto tuo uuden tuotantosektorin ja mahdollisen tulonlähteen kehitysmaiden viljelijöille, on huomioitava tämän vaikutukset ruoan tuotantoon ja maankäyttöön.

Hintanäkymät

Kaikki analyysit osoittavat, että korkeat elintarvikkeiden hinnat eivät ole tilapäinen ilmiö, vaan **hinnat pysyvät myös keskipitkällä aikavälillä korkeina.** Äskettäin koetut huiput eivät kuitenkaan ole lähiaikoina todennäköisiä. On oletettavaa, että hintapiikki saa aikaan lyhyen tähtäimen tuotantopäätöksiä, joiden tuloksena tarjonta kasvaa. Paluuta 2000-luvun alun hintoihin tuskin kuitenkaan on.

Varastojen pienuus ja pitemmän aikavälin kehitykseen liittyvät odotukset heikentävät mahdollisuuksia tasoittaa hintakehitystä lähitulevaisuudessa, mikäli uusia satunnaistekijöitä ilmenee. **Hintaherkkyys jatkuu ja mahdollisuus alueellisiin saatavuuskriiseihin pysyy korkeana.**

Hinnan nousu on jo nyt hyödyttänyt eräitä maataloustuottajia, paitsi suurissa viejämaissa, myös EU-alueella. Hintojen nousu **on kuitenkin myös tuotantokustannusten nousua**, etenkin kotieläintaloudessa. Tämä on näkynyt esimerkiksi maidontuotannossa, jossa tuottajahinnat eivät ole kunnolla reagoineet kustannusten nousuun. Eräissä EU-maissa maidontuottajat ovat kaataneet maidot viemäriin protestina kohonneille rehu- ja energiakustannuksille.

Hinnan nousu voi olla myös pitemmällä aikavälillä nykyistä merkittävämpi tulonmuodostuksen tekijä. Hintakehitys kannustaa investointeihin, tuotekehitykseen ja tekee mahdolliseksi tuotannon alueilla jotka nyt ovat marginaalisia. Myönteiset vaikutukset kohdentuvat kuitenkin ensisijaisesti niihin, jotka jo valmiiksi ovat parhaassa tuotannollisessa kunnossa. Köyhimpien ja syrjäisten maatalousalueiden mahdollisuus päästä kysynnän luomaan imuun on heikompi ja vie enemmän aikaa.

Kansainvälisiä aloitteita

YK:n elintarvikejärjestö FAO järjesti kesäkuun alussa suuren korkean tason konferenssin, jonka teemana oli ruokaturva, energia ja ilmasto. Kokous keräsi varsin laajan osanoton (yli 5000 osallistujaa 182 maasta, ml. lähes 50 valtionpäämiestä). Kokous ei tehnyt mitään erityistä uutta aloitetta, mutta sen suurin anti oli siinä, että maailman maat olivat varsin yksimielisiä kriisin vakavuudesta, syistä ja toimista joihin on syytä ryhtyä niin lyhyellä kuin pitemmälläkin aikavälillä. **Välittömät hätäaputoimet vaativat nopeita päätöksiä maiden hallituksilta**; maatalouden osuutta kehitysyhteistyössä on nostettava, kehitysmaiden omaa kykyä parantaa elintarviketurvaansa on voitava parantaa; kauppapoliittisin sopimuksin on voitava vähentää kaupan vääristymiä; maatalouden tutkimuksen ja tuotekehityksen investointeihin on ohjattava resursseja; uusiutuvan energian käytön lisääminen edellyttää tutkimusta ja analyysia.

YK:n pääsihteerin johdolla on perutettu globaalien ruokakriisin työryhmä, jonka on tarkoitus koordinoita eri YK-järjestöjen toimet kriisin auttamiseksi. WFP on esittänyt vetoamuksen 755 milj USD:n lisärahoituksesta. Myös muut apujärjestöt ovat esittäneet vastaavia vetoamuksia. FAO:n 1,7 mdr USD:n rahoitusaloite hintakriisin helpottamiseksi kohdistuisi ennen kaikkea kehitysmaiden pienviljelijöihin, ja sillä pyritään omavaraisen paikallisen ruokaturvan parantamiseen. Useilla kansainvälisillä järjestöillä ja rahoituslaitoksilla on ohjelmia niin lyhyen kuin pitemmän aikavälin toimiksi, joilla parannetaan ruokapulasta kärsivien maiden kykyä turvata omaa tuotantoaan.

YK:n humanitaarisen avun **asiantuntijat tähdentävät maatalouden ja maaseutukehityksen laiminlyömistä pitemmällä aikavälillä ruokakriisin merkittävimpänä yksittäisenä tekijänä**. Kriisin ratkaisemiseksi maatalouden elvyttäminen ja nostaminen kehitysagendan keskiöön on välttämätöntä, hän toteaa. Ruokaturvan parantaminen on akuutti tarve, mutta sillä on myös välittömät kytkennät monelle kehityspolitiikan sektorille, niin yhteiskunnalliseen vakauteen, terveyskysymyksiin, energiatilanteeseen kuin kauppaankin.

Ruokakriisi on noussut esiin myös maailman kauppajärjestössä WTO:ssa ja siellä käytävien Dohan kauppaneuvottelujen yhteydessä. WTO:n pääjohtaja Pascal Lamy korosti kesäkuussa Rooman ruokaturvakokouksessa, että **Dohan neuvottelukierroksen loppuunsaattaminen** edistäisi tasapuolista kilpailua maailmankaupassa ja siten laskisi myös ruuan hintaa keskipitkällä aikavälillä. Lisäksi hän arvioi, että Dohan kierros vähentäisi kauppaa vääristäviä tukia ja tariffeja ja tarjoaa mahdollisuudet myös vahvistaa WTO:n sääntöjä vientirajoitusten osalta. WTO:n neuvottelujen yhteydessä syntyneellä Aid for Trade -aloitteella on myös keskeinen merkitys pitkällä tähtäimellä rakennettaessa kehitysmaiden kapasiteettia vahvistaa ja monipuolistaa maataloustuotantoaan.

Ruokakriisi on ollut näkyvästi esillä viime viikkoina myös OECD:n ministerikokouksessa, YK:n ECOSOCin yleisistunnossa ja se nousee keskeiseksi aiheeksi myös heinäkuun alussa G8-maiden huippukokouksessa. Myös Ihmisoikeusneuvosto käsitteli ruokakriisiä erityisistunnossaan toukokuussa.

Kehityspoliittinen näkökulma

Maailmassa on FAO:n arvion mukaan 862 miljoonaa aliravittua ihmistä. YK:n elintarvikeohjelma WFP antaa ruoka-apua tällä hetkellä 73 miljoonalle ihmiselle 78 maassa. Maailmanpankki arvioi, että kohonneet elintarvikkeiden hinnat sysäävät yli 100 miljoonaa uutta ihmistä syvään köyhyyteen. **Elintarvikeapujärjestöt ovat joutuneet vakaviin ongelmiin hintakriisin takia.**

Köyhimmissä maissa kaikkein vaikeimmassa tilanteessa ovat haavoittuvimmat ryhmät: vanhukset, raskaana olevat ja imettävät naiset, pienet lapset sekä eri syistä entuudestaan ruoka-avun varassa elävät ihmiset. Näitä ovat mm. suurkaupunkien köyhät, konflikteista toipuvien maiden asukkaat ja poliittisen siirtymävaiheen maat sekä maat joihin kohdistuu taloudellisia pakotteita.

EU:n kehitysstrategia painottaa lyhyen tähtäimen humanitaarista apua. EU on myöntänyt 500 meuroa erilaisiin nopean aikavälin toimiin. Ruoka-apua on myönnetty 283 meuroa. Keskipitkän ja pitkän aikavälin toimia ovat tuotantopanosten saatavuuteen liittyvä työ, kansallisen ja alueellisen politiikan vahvistaminen, maaseutukehityksen investoinnit, riskinhallintamekanismien vahvistaminen.

Suomi on korostanut avunantajien ja paikallisten toimijoiden yhteistyötä ja –vastuuta. On tärkeää, että eri toimet koordinoidaan yhdessä sovittujen periaatteiden mukaan maatasolla. Suomi pitää tärkeänä olemassa olevien rahoituskanavien käyttämistä ja vahvistamista uusien kehittämisen sijaan.

Terveyspoliittinen näkökulma

Ruoan hinnannousulla on pitemmän päälle **haitallisia toimeentulo- ja terveysvaikutuksia erityisesti pienituloisille, pienten eläkkeiden, työttömyys- ja vähimmäisturvan varassa eläville kansalaisille.** Se voi vaikuttaa ruokatottumuksiin ja sitä kautta terveyteen. Kehitysmaissa ja akuuteissa kriisitilanteissa uhkana on nälänhätä. Esimerkiksi Etiopiassa yli 6 miljoonaa lasta pelätään uhkaavan nälänhätä kuivuuden ja vaikeutuneen ruoan saannin seurauksena.

Hinnannousu voi heijastua myös ruokapalvelulaitosten kykyyn valmistaa ravitsevia aterioita kouluissa, sairaaloissa ja vanhainkodeissa. Vähätuloisissa kotitalouksissa saatetaan siirtyä terveellisestä ja monipuolisesta ruoasta yksipuoliseen edullisempaan ruokavalioon, kun hintashokki siihen pakottaa.

Makrotaloudellinen näkökulma

Toukokuussa Suomen inflaatiovauhti kohosi 4,2 %:iin. Tästä lähes yksi kolmasosa (1,3 %) aiheutui elintarvikkeiden kallistumisesta ja lähes yhtä suuri osuus energian hinnan noususta (1,1 %). Myös euroalueella hintojen nousu kiihtyi toukokuussa 3.6 %:iin. **Inflaatiosta, jota ovat vauhdittaneet elintarvike- ja energiahintojen kohoaminen, on nopeasti tullut keskeisin talouspoliittinen ongelma,** ei vain Euroopassa vaan kansainvälisesti. Yhdysvalloissa samaan aikaan jatkunut dollarin alamäki on kärjistänyt ongelmaa, kun taas Euroopassa euron vahvistuminen on lieventänyt sitä.

Keskuspankkien odotetaan reagoivan tilanteeseen. EKP on varoittanut mahdollisesta koron nostosta heinäkuussa. Yhdysvalloissa keskuspankki on myös poikkeuksellisesti ilmaissut huolensa dollarin heikkenemisen inflaatiota kiihdyttävästä vaikutuksesta, mikä saattaa ennakoida toimenpiteitä. Ongelmana on se, että inflaatio-ongelman kärjistyminen heikentää talouspolitiikan mahdollisuuksia puuttua Yhdysvaltojen asuntoluotoista liikkeelle lähteneeseen rahoitusmarkkinoiden kriisiin. Kiihtyvä

inflaatio, jonka odotetaan pitkittyvän, heikentää kasvun edellytyksiä. Ostovoiman heikkeneminen saattaa puolestaan johtaa kompensaatiovaatimuksiin, jotka kiihdyttäisivät hinta- ja palkkakierrettä.

EU:n toimet

Komissio luettelee tiedonannossaan joukon toimenpiteitä, joilla reagoidaan ajankohtaiseen hintakriisiin. Tiivistettynä lista on seuraava:

a) Lyhyellä aikavälillä puututaan hintojennousun vaikutuksiin:

- Seurataan tiiviisti hintakehitystä,
- Sopeutetaan yhteistä maatalouspolitiikkaa (luovutaan kesannointivelvoitteesta, poistetaan viljan tuontitullit, nostetaan maitokiintiöitä),
- Tuetaan vähävaraisimpia kansalaisia elintarviketurvaohjelmalla,
- Tutkitaan elintarvikeketjun toimintaa ja kilpailua, tähtäimessä tehokkuuden lisääminen,
- Pyritään välttämään kotitalouksien ostovoimaan vaikuttavia haitallisia toimia,
- Seurataan mahdollista keinottelua alalla.
- Turvataan kansainvälinen humanitaarinen apu kriisin lievittämiseksi ja sen leviämisen ja syvenemisen ehkäisemiseksi.

b) Pitkällä aikavälillä kannustetaan tarjonnan lisäämiseen:

- Tuetaan kestävää biopolttoainepolitiikkaa, etenkin toisen sukupolven biopolttoaineteknologiaa,
- Edistetään biopolttoaineiden kestävää tuotantoa kv-tasolla,
- Tehostetaan maatalouden tutkimusta sekä Euroopassa että kehitysmaissa,
- Jatketaan avointa ja vastuullista GMO-politiikkaa.

c) Puututaan kriisin vaikutuksiin kansainvälisellä tasolla:

- Edistetään avointa kauppapolitiikkaa ja pyritään Dohan kehityskierroksen päätökseen,
- Tuetaan EU:n humanitaarisia sitoumuksia ja lisätään EU:n tukea kansainväliseen hankkeeseen, jolla pyritään ehkäisemään kriisin vaikutuksia köyhään väestönsaan,
- Tuetaan pitemmän aikavälin toimia EU:n kehityspolitiikassa, erityisesti panostamalla maaseudun ja maaseutuelinkeinojen kehittämiseen sekä kehitysmaiden tuottavuuden parantamiseen,
- Koordinoidaan paremmin EU:n tukea kansainvälisissä pyrkimyksissä,
- Varaudutaan turvallisuushkiin, joita saattaa ilmetä tilanteessa, jossa hintojen nousu jatkuu.

Kansallinen käsittely:

Ministeriöiden (VNEUS, VM, MMM, UM, STM, TEM) välinen, Eurooppa-neuvoston valmistelua varten koottu ad hoc -työryhmä (ruokaryhmä) 30.5. – 17.6.2008

Eduskuntakäsittely:

Käsittely Euroopan parlamentissa:

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema:

Taloudelliset vaikutukset:

Muut mahdolliset asiaan vaikuttavat tekijät:

Eurooppa-neuvosto käsitteli elintarvikekysymystä kokouksessaan 19. - 20. kesäkuuta 2008.

Eurooppa-neuvoston elintarvikkeita koskevissa päätelmissä korostetaan asian monitahoisuutta, jonka vuoksi ongelma vaikuttaa EU-politiikkaan kautta linjan. Todetaan, että useista toimista on jo päätetty, mutta tarvetta uusiin toimiin on. Markkinoiden toimivuutta on parannettava ja samalla suosittava kestävästä maataloudesta kaikkialla EU:ssa ja varmistettava riittävä elintarvikkeiden tarjonta.

Innovaatioita, tutkimusta ja kehitystyötä painotetaan. Komission odotetaan seuraavan tarkasti perustuotteisiin liittyviä markkinoita ja raportoivan siitä joulukuun huippukokoukselle.

Ensimmäisen sukupolven biopolttoaineiden kestävyysvaatimuksia tulee tarkentaa ja edistää toisen sukupolven biopolttoaineiden kehittämistä.

Euroopan mailta vaaditaan kehitysmaiden tilannetta auttavia toimia kehityksen ja humanitaarisen avun nimissä. Komission aikomusta esittää nykyisten rahoitusnäkökymien puitteissa uutta rahastoa maatalouden tukemiseksi kehitysmaissa tuetaan. Läheistä yhteistyötä YK- ja muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa painotetaan. YK:n pääsihteerin elintarvikekriisialoitetta ja FAO:n taannoista elintarviketurvaa koskevaa julistusta tuetaan.

Kauppapolitiikassa pyritään hillitsemään haitallisia vientirajoitustoimia ja jatketaan pyrkimyksiä kokonaisvaltaiseen, tavoitteelliseen ja tasapainoiseen tulokseen Dohan kierroksella.

Maataloustuotteiden tarjonnan kehittämiseksi ja rahoituksen myöntämiseksi kehitysmaiden maataloudelle annetaan vahva tuki. EU:n halutaan lisäävän tukea maatalouden investointeihin ja kannustavan yleisemminkin kehitysmaita kehittämään parempaa maatalouspolitiikkaa, elintarviketurvaa ja alueellista yhteistyötä.

Asiasanat	kehitysmaat, kehitysyhteistyö, kuluttajapolitiikka, inflaatio, maatalous, terveyspolitiikka, kauppa ja kehitys, kauppapolitiikka
Hoitaa	MMM, STM, TEM, UM, VM
Tiedoksi	ALR, EUE, OM, OPM, TH, TPK, VNEUS, YM
